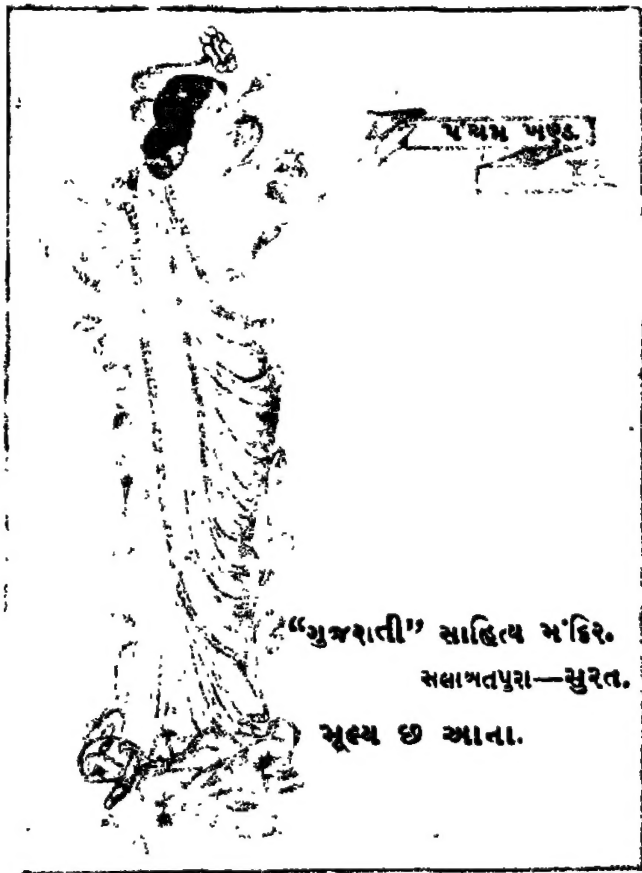

“ગુજરાતી” ગાયનમાળા.

“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિર.

સલામતપુરા—મુરત.

મૂલ્ય છ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૧૮૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગુજરાતી સાયનમાળા

વિષય ૬ - : ૨-૧૨

ગુજરાતી ગાયન માળા પંચમ ખણ્ડ.

પ્રકાશક,
“ ગુજરાતી ” સાહિત્ય મંદિર
સલાબતપુરા—સુરત.

પ્રથમાવૃત્તિ સંવત ૧૯૮૦ પ્રત ૨૦૦૦

આ પુસ્તક બરાનપુરી લાગણપર આવેલા શ્રી “અંગિકા
વિજય” પ્રેસમાં હરગોવિન્દદાસ હરકીશનદાસે છાપ્યું
અને પટેલ જોકીશનદાસ ત્રિભુવનદાસે સુરત
સલાબતપુરામાંથી પ્રકટ કર્યું.

સર્વ હક સ્વાધિન રાખ્યા છે.

મૂલ્ય છ આના.

સાચા સાધનાર અંશર

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय !

“ ગુજરાતી ગાયનમાળા.”

ભાગ ૧-૨-૩-૪ દરેકના છ આના.

કે.ક.પણુ ગાયનની ચોપડી ખરીદ પૂર્વે આ ગાયનમાળાને જોવા રંખે ચૂકતા કારણકે આ ગાયનમાળા આજકાલ જન સમાજમાં એટલી ખરી લોકપ્રિય થયેલી છે કે જેની નકલો ચચોચપ હપડી મધ્ય છે ને તેની એકજ વરસમાં ખીજી આવૃત્તિઓ કાઢવી પડી છે માટે હમારા માનવંતા ગ્રાહકને હમો સુચના કરીએ છીએ કે તમારા શોખને ખાતર છુક ખરીદવા પહેલાં આ છુકનેજ જોશો એટલે તમારા મનને સંતોષ થજે. આ ગાયનમાળામાં ખીલકુલ ખીલસ ગાયનો દાખલ કરવામાં આવતા નથી એટલે તે આ "રશ્દર કુટુંબોમાં સારી રીતે વાંચી શકાય છે, તેમજ બાળકોને પણ વાંચવાથી ગેરલાભ થતો નથી માટે રંખે ચૂકતા !

— ❧ ખરુંદા તો ❧ —

લાલ દીવો અથવા ભાગ્યહિન ભીખારણ

(સચિત્ર) કીંઠ છ આના (આવૃત્તિ ૨ જી).

આ બુકની અંદર એક વિધવાની આત્મકથા હરિગીતમાં
એવી સરસ રીતે વર્ણવી છે જેને વાંચતાજ વાંચક તદ્દનીન
બની જાય છે. વળી તે વાત હિપરાત સારી સારી ગઝલો પણ
અંદર છે જે વાંચવાથી બહુજ રસ પડે છે. જરૂર એકવાર
જોવો. બધા બુક્સેલરો લેશે છે.

“ગુજરાતી” ગાયનમાળા

પંચમ અણક.

“એમાં શું?”

૧

છે સમજ સમજ બળવાન,

ફેરવે ફેશનનું એ સુકાન;—છે.

કસકસતી કંચુકીની તો પ્રમદા એ કરી લુસ ખાંચ,

પારસી જેવાં પોલકા ત્યાં તો આળ્યાં ફેશન માંચ;

ટકાઉ ફેશની સાડી મુંદર બોયકોટ થઈ ત્યાંચ,

સીફ્ટાનને એ સ્થાન મળ્યું, જેથી સર્વાંગ દેખાય;

અખંડ કેશ કલાય ચિન્હ સોભાગ્યવતિનું ગણાય,

આજે બાલ કપાળ ઉપરના સેલુનમાંહી કપાય;

પવન તેવી પૂંઠે નહિ કંઈ હાણી.—ફેરવે.

૨

૨

કયાં નાસે ઓ મહ ઘેલી (૨)
 ગુજ ત્રાસે (૨) માન છકેલી
 અંગ અંગમાં, અનંગ રંગમાં
 જતી ઉમંગમાં, મોહન સંગમાં
 સૂંટવા રસ હેલી.....કયાં

રક્ત વણું આ બન્યું મુખના મારા પરની દાઝે,
 ખટક બોલી આ ચટક વાણી તારી મુખમાં ના છાજે;
 ઢાળ્યાં નેણુ ઢીલાં થઈ દાજે, આતુર દર્શન કાજે,
 કંઈ સુવતીના અંતરમાં ના રસીયો કંથ બિરાજે;
 પડ પંથે ંહેલી ંહેલી-કયાં.

૩

પતિ પત્નીનું જોડણું, એજ સત્ય સંસાર છે,
 ખીજ સ્નેહ શાન્તિ તણું, વ્યર્થ અન્ય વ્યવહાર છે;
 જગતમાં નથી સૂખ લગ્ન સમાન;

હેવો પણ કરે સન્માન...પતિ.

મમતા ખીલે માનવ જીવન બંધાય,
 ધાયે ધાયે લલે દૂર, દૂર ધરથી ના થાય;
 શૃંગાર પ્રેમ કરુણા નીતિના પાઠ પુરા સમજાય છે.
 ઓલા ખાતું પાશવ જીવન એ ખીલે સ્થિર થાય છે-પતિ

૩

૪

સુંદર સાહેબારે, મને શાને લીધી તારી બાથમાં ?
 રાક્યું હૈયું રહ્યું નારે હાથમાં.....સુંદર.
 બાથું સાહેબોની એટીકેટ છે ?
 તું તો જેન્ટલમેન અપ-ટુ-ડેટ-છે;
 પ્રેમ મંદિરનું ચુંબન ગેટ છે,
 એતો ગૃહસ્થાઈની સરટીફિકેટ છે,
 સદા રહેલું રમણીઓના સાથમાં;
 સોનેરી જાળમાં પાડી ખુલ્લું ખુલ્લું ?
 થઈ ખરેખર એકંજ બૂલ—શાને.

૫

કોયલીયાં કુક સુનાવે

ખીલી બસંત બહાર.....કોયલીયાં.

કોન સખી મોહિ બસંત સુનાવે, મય તલસું બાર બાર
 પાપી પપૈયા પિયુ પિયુ બોલે, પિયા પરદેશી યાર-કોય
 જીયા પિયા બીન જલે દીન રચના, જોબનવા દીન ચાર,
 મયે' નવ જોબના જોગન બનુંગી,

પિયા મીલન હુસ્વાર...કોયલીયાં.

રસોડે રાંધવા ચાલો,

મને શેઠ બાફવાનું ચાલો—રસોડે.

હતા લડવઈયા સુરા પુરા, ત્યારે લેતા ખરછી બાલો;
તાકાત ગઈને હાથે કલમ લઈ, પીતા ચાહનો ખ્યાલો;
કામિની કહે હવે કત્તમને બદલે,

કડછી હાથમાં જાલો—રસોડે.

ચાલો નંદનજી પાણીડે જઈયે, હાંડો ગાગર લઈ હાલો;
બજાયા ને ચટણી માટે મગાનો લાવજો તાજો મસાલો,
શેઠજી તળશે સજાયા, મેઢાનમાં

લગશે બિરૂજ લાલો—રસોડે.

અમે તો ઈસ્કના ખંઢા-મસ્ત બસ ઈસ્કમાં ફરીયે
બનાવી ઈસ્કના ફંદા-અવરના વાત દિલ ધરીયે—અમે.
જમાનો ઈસ્કનો આ છે, નસુના ઈસ્કના અહીં છે
ઈસ્કની આગમાં બળતાં, અવરના વાત દિલ ધરીયે—અમે
અહમના ઈસ્કમાં કંઈ છે—મજબના ઈસ્કમાં કંઈ છે
અજબ સહુને સહા કરતા, અવરના વાત દિલ ધરીયે—અમે

શાને સલુણી એ મન ભાવે

અજબ ભાવ દર્શાવે—શાને.

નયન નીચાં ઢાળી મલપતી આવે,

જોબન જોર કરી લખાવે—શાને.

અંતર વાણીયે સિમત થકી સમજાવે,

વચન વહતાં ક'ઈ લળી લળી જાયે—શાને.

હીલ ક'ઈ દખાવે, મન ક'ઈ ખેંચાવે,

ભાવરી એ બાળાં સુખે ક'ઈ ક'ઈ બકાવે—શાને.

બનો બાનુઓ પુરખા વાળી.

રાખો મોઢું ધુંધટમાં ઘાલી—બનો.

પક પાઉડર ને ખુટ પેટી કાઢથી,

કરે ઠંઠારો બની ડાલી,

ફેશનને એટીકેટથી થઈ ગઈ થેલી ભરેલી ખાલી;

હાથ મારી ગાડી તો દમણ આલી—બનો.

વરેલી એ-ડસ્ટેડને ચોપાટીની થશે સૂની જાહો જલાલી

ડાલી વિનાના ખાલી—ખાંકને મારશે લાત કોરગો કંટાળી

ફાય આપ દેશે મું પાઈના મવાલી—બનો.

દિલની વાતો ના સમજાય,
 સુરખ મન કાં તું હરખાય—દિલ
 તન અર્પણ આતુરતા પૂર્વક, જગમાં પ્રેમ મનાય,
 અંચળ મનનો ચટકો ક્ષણનો, ચલિત ણની સરી જાય,
 અંતે જગમાં હાંસી થાય—દિલ.
 નરનારી નાદાન પરસ્પર વચન દર્ધ બધાય,
 વિકાર ઉભરો શાંત થાતાં, ધિક્કાર પ્રદર્શિત થાય,
 એ તે પ્રેમ કેમ કહેવાય—દિલ.

દિલ હય વહી જલ દિલમેં મહોખત હો કીસીકી
 હય આંખ વહી જલમેં શરફત હો કીસીકી.
 કહું હાથ શમે વસ્ત લગાને નહીં દેને,
 માથુક હો તુમ યા કે અમાનત હો કીસીકી.

(શાયર.)

શમાકો દેખ કર મયફીલસે યુ' કહતા હય પરવાના
 ને આહો જલના ઇરકમેં સુજ સાહી જલ નતા

શમાકી બ કરારી છે કહાં પહોંચેગા પરવાના
લરજના, પરચરાના, સર કટાના, સાક જલ જાના
હોતા હય ઉન્હે રશક તો હો મેરી બલાસે
જલ જાય અગર જલનેકી આદત હો કીસીકી.

૧૨

યહી દિન હય દુઆ લેલો કીસીકે કદમે સુઝ તરસે,
જવાની આ નહિં સકિત મેરી જાં ફીર નયે સરસે;
મે કહુ હો અગ્રે બારાસે, અગર બરસે તોયું બરસે,
કે જયસે મેહ બરસતા હય, હમારે દીદ આ તરસે.

(શયર)

કયામત હય કીસીકે ખ્યાર કરના ઇસજ-માનેમેં,
કસાકા સામના રખા હુવા હય, હીલ લગાનેમેં,
મીલા હોગા કીસીકે, બાવફા અરહે સુકદરસે,
હુવા હોગા કીસીસે-વસ્લ હમતો ઉમ્મલર તરસે.

૧૩

ખેલત હોરી રાધે શ્યામ,
શ્રી લક્ષ્મી નારાયણ આમ-ત્રિભુવન કે ભૂપ શ્યામ-ખે.

ઇતસે પાઈ, પ્રિયુભાણુ દુલારી, ઉતસે ધાયે શ્રીકૃષ્ણ
મોરારી.

ઉડત શુલાલ, લાલ ભયે બાદલ અયસી લીલા કરી
ધનશ્યામ.

રંગભર ભારત હય પીચકારી, સિંજ મધ
સારી, રાધે ખેલત પ્યારી;

ગોપી મંગલ ગાવત આનંદ બધાધ
બજે ગોકુલ ગામ-ખેલ.

* ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ *

છપાય છે ! છપાય છે !

થોડા વખત પછી બહાર પડશે.

❦ ગુજરાતી ❦

ગાયનમાળા.

પ્રથમ ખણ્ડ.

❦ કીમત માત્ર છ આના. ❦

* ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ *

દીવાંન.

૧૪

આ દુનીઆમાં ગણાવા રામ ને રહેમાન
 જુદા થયા જ્યારે બન્યું કમલાગ્ય હિન્દુસ્તાન—
 ગોડકે ગોપાળ નામો, જુદા સરજ્યાં;
 ખુદા અલ્લા ઈશુ ને ઈશ્વર માતા મહા માયા-એક છે
 જુઓ તપાસી શાસ્ત્રો, પુરાણાં વેદને કુરાન;
 રહીએ સંચે જો સમજો તો હિન્દુ મુસલમાન-એક છે
 એક ખીજનો ફેશ ફેરતાં દુશ્મનને કયો ઘર પ્રવેશ
 જાગી જુઓ વૈભવ આંખણ આલ્યાં ગયા પરદેશ-એક છે

૧૫

હું મહમાતી માનવતી છું પરદ્યાને ગણું પૈનો
 પતી પ્રભુ મારી શુભ કહે છે એ પ્રભુ છે કમનો
 ઘરમાં પીટયા પુરી રાખે સાંકળ હઈ સીધારે
 છતાં બારીએ જો જોસું તો ધોકે ધોકે મારે;
 પરવશ થઈને રહેવું સદાએ એ ન્યાય છે કમનો-રે-હું
 તહેવારે શુભ વસ્ત્ર સજી તો કહે સાહેબ કયાં આલ્યાં,
 નજીની વીરાંએ બહેની પરણીને ઘર ધાલ્યાં;

ખરેખરે આ બધો ખુલાસો વેશ ધારીની વહીનોરે-હું
 બધું ખરું પણ સર્જન હારે કયાં પુરૂષને મોટા
 સ્ત્રી સેવા કાળે સરજાણી ખ્યાલ તમારા ખોટા
 થશે દરજાએ એક કદીના કાકાના ને કંઈનોરે-હું

૧૬

સોનેરી આ સમય સમજો અજ્ઞાન ત્યાગો હવે તો જાગો;
 વીનવે આ દાસ નાનો માતા તે સત્ય જાણો—
 જુલો કરી હો જો મેં તે કુર્મ સમાન માનો-માતા
 વીધી આ વિવેક તારો ફરજો બજાવનારો;
 દોષીત એ થનારો સત્યનો જુઓ જમાનો-માતા
 મહાત્મા જે વીર કહેવાયા, સત્ય ખોલતાં સપડાયાં,
 એ ઇશની કંઈ માયા, સ્વીકારી થઈને ડાઘા-માતા

૧૭

પતી પત્નીનાં પ્રેમ બંધનો, મોડયા ના મોઢાએ,
 ડાંગે માયાં પાણી જુદાં થયાં નથી ના થાશે.
 પહેલાં એ બહુ બહુ સમજાવી પણ અછલ ના આવી;
 માફ કરો એ લંગોટે હું લોળીને બરમાવી.
 જે જેના તે તેના થાશે લોક બધા એમ કહે છે,
 બી ખીચડી એક બનેને પાપક પડખેરે છે.

ધન્ય સતીની ટેક જગતમાં, પુન્ય પ્રભાવે ભરી,
પુન્ય પ્રભાવે ભરી અનુપમ ખરી પરમ એ પુનીત
ભાવથી ભરી.

ગંગાજળથી નીર્મળ જેનું સરળ સુકોમળ ચીત.
પતી વચનને ગણી ગીતા સમાન ગાય અહર્નિત ગીત;
સુનીતી જેની છે સહચરી ખચીત ખરી-પુન્ય.
અગમ નીગમના લેહથી જેની ગહન અતીશયરી,
ચંચળ ચહને જરા ચુકતાં પલમાં થાય પતીત,
રહ્યાં છે સકળ શારત્ર ઉચરી ખંચીત ખરી-પુન્ય.

સર્વ શોભાને ધૃષ્ટી પર લાવે જે વીર
ભારતના સાચા શુરવીર.

ટેક કાજ પ્રાણ જે અર્પે સુભાગી
ભાસે અંસારી પણ અંતરની ત્યાગી
દેશ કાજ જે સમર્થે જીવનને શરીર-ભારતના.
ધન્ય ધન્ય એવા નરોની જનેતા,
જેની કુખે જન્મ વીર વર લેતા,
દેશ પ્રેમને શીખીને શીખાવે નરવીર-ભારતના.

મીનળમુંબલ.

૨૦

અમર રહો અમરપુરીસમ, નંદનવન વાડી

આ ગુજરાતની વાડી-(૨)

કૃષ્ણ ચંદ્રના, બંસી નાદમાં, ગીરા ગુજરી ડાલે-(૨)

જેના સંતાનો, ઉચ્ચારો, વેદ મંત્રના બોલે (૨)-આ

દેવતરૂ ગુજરાત જગતનું

ભાન કરાવે પ્રહાકર્મનું

જેના પાને પાને લખાયા, કર્મ યોગના લેખ-(૨)

‘અંહી’સા પરમે ધર્મ, આપણું, જીવન સુત્ર છે એક

આ ગુજરાતની વાડી-(૨)

૨૧

પુટેલા તાર વીણાના તે અંધાશે ફરી પાછા-(૨)

પુટેલા પ્યારનાં વાળાં ન સંધાશે કદી પાછા.

હીવ.હોમાં પડયા ચીરા-તે સંધાશે કદી પાછા-(૨)

થયા ચીરા જીવરના તે ન સંધાશે ફરી પાછા.

પડયા જે મ્હાતના મુખમાં ઉભા થાયે ફરી પાછા-(૨)

ધવાયા જેવફાથી જે ન સાળ મામે તે પાછા,

પડેલા ઝખમ ખાંજરના-પુરાયે તે ફરી પાછા-(૨)
પડેલ. જીવમના ઘા તે ન રૂઝાયે કદી પાછા.

૨૨

મીઠા બોલે રાજહૃદય જીત્યાં અમારાં
શસ્ત્ર વીના તમે આજ હૃદયાં લેદયાં અમારાં.
ભુલ્લી ગઈ છું બાન બુદ્ધિ ભેદ આપની માનીન્દી;
તલપી રહી છું સાથ રહેવા રાજવી હું આપની.
ભગવતી રેખા પડી છે જીઓ, આ તમારા હાથમાં,
રાણી થવા સરભાયલાં છો બહેન ગુર્જર નાયનાં.
(‘મંત્રી રાજ’ એવું તમારું ગુજરાત કેવું છે ?)
છે કદપતર દુનીયાતણું ને કામ દુર્ગા દેશની ?
ગુજરાત ખીજી જાણીને અમરાપુરી છે દેવની.

૨૩

જગતના જાણુ લોકુઓ ? રસીક દિલના હીલાવર કે’
ખતાવો કેઈ તો આશક..જગતના.
કરું તન બદન સૌડુલ. આપુ માગો જે તે સુલ.
ઝુરે આ કુમળુ બુદ્ધિભર, ખતાવો કેઈ તો આશક ?
મૃદુ આંખડી આંજી, ગુંધી વેળી પુલકથી.
કંચુકી કસ કસતી આંધી ખતાવું કોને તે આશક ?
— જગતના.

ગુજરાત એવા ભેગ છે ભલી દૈવ ભૂમિ રૂડી,
 પણ જાણવી ગુજરાતને નથી એ બાપની મુંડી.
 કહેશે જરા છે કેટલા વિદાને ગુણીજન ભલા ?
 સંખ્યા ગણાએ કયમ ગણી, નથી એ બાપની મુંડી.
 મહાત્મા મહર્ષી, કર્મવીરો, કયાં વસે છે તે કહો ?
 અધિકાર વીના પુછવું, નથી એ બાપની મુંડી.
 ગુજરાત રતનની ખાણ છે, કહું છું ખરું ભુંડી ?
 પણ વીના ઝવેરી જાણવું, નથી એ બાપની મુંડી.

સન્નારીઓની સાહ્યાળી પતિવૃત કેરો ટેક છે,
 કુમારીકાના કોડ સૌ પુરનાર પણ એ એક છે,
 પતિ એ પ્રભુ પ્રમદા તણો એ શાસ્ત્રીનો સિધ્ધાંત છે,
 કાન્તા તણો શૃંગાર સૌ સંસારમાં નીજ કાન્ત છે,
 એવા કાન્ત કંઈ મળે એવી યોજના બતાવો,
 લાગી અંતરમાં લાહ્ય તે સમાવો,
 વ્યાધી ઓછી આ નાના, ઉંડી ઉરની વ્યથાના,
 રનેહાંશી પ્રિયદાના, ભલે મહાજન કે નાના,
 કોઈ તો કુમારીકાના, આ પ્રશ્નને પતાવો-એવા.

૧૫

૨૬

બોલ બોલ બોખડા આ લેહને તું બોલ,
 પીટયા ધુતી લીધા મુવા પુટેલા ઢાલ.
 મારો બેડાનો માર ચાલ પાછડી ઉતાર,
 ત્રણ લોકના ઉતાર ઢેડ વાઘરા ચમાર.
 બુચો મુઘરેલા દેશની આ કુંભારની નાર,
 બોલ અલ્યા બોલ તારો રહેશે નવ તોલ,
 તું છે તુટેલી ડાલ મુવા પુટેલા ઢાલ-બોલ.

૨૭

લીયો રાજ ગુલાબનાં પુલડાં ?

અમોલા અણ મુંગ્યાં,

મધુરાં મૃદુ કુમુદાં-આ-લીયો.

સુંઘેલા, આજની કાલે, ન કરીમત પુષ્પની કંઈ છે,

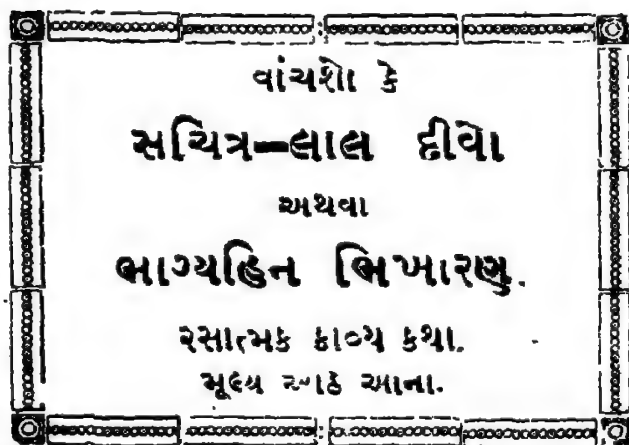
શ્રીમંતોના, શશ્વમાં જે, ગરીબોની, ઇશા એ છે.

કચરતાં ? મીચાતાં, જગમાં કંઈ કુમળાં ફુલડાં ?

કરમાતાં ? દુઃખાતાં રડતાં પ્રેમીનાં દીલડાં

પ્રેમનાં દીલડાં-લીયા.

બહાલા ગીઠા બોલો તમારા મરમાળા,
 બાકુ છુપું કરનારા, ઘેલાં હૃદયો વીંધનારા,
 કાળજીમાં કાપી કુણાં, કીધાં ઉર પ્રેમસુનાં
 પ્રેમની લેટ ધરાવો, હુલાવો, રસ બાળા.
 પ્રીયતમ વેચાણ બાળા, વીના મુદય તમારા,
 આધિન છું તારા સલુણી, રસણીની રસબાળ-
 બહાલા.

રાજા સંભાળ.

૨૮

પ્રજ્ઞા અમૃત પીનારને મરણ દરકાર શા માટે ?
 ડુબ્યા છે તે તર્યા સાચા, પછી ભવ પાર શા માટે ?
 તમારું એક આસુને અમારાં આંસુના સિન્ધુ
 બરાબર છે, પછી બાકી જમા ઉધાર શા માટે ?
 જીવન જો પ્રેમમાં જોયાં, મરણ જો પ્રેમનાં જોયાં,
 જન્મીએ સ્વર્ગ પછી પ્રેમે, પછી અવતાર શા માટે ?

૨૯

ચાલ હવે ચાલ તને યોલાવે રાજ,
 રંગ મહેલે તું ચાલ અલખેલડી.
 પ્રીતમના પ્રેમના પરાગમાં, ચો ખેંદનડી ?
 બેલી બની વરબેલડી ખેંદનડી-બેલી બની-ચાલ.
 ગર્ધ હારી હું તો કેડો છોડ છોડ છોડ,
 માન ભૂખીએ મહિલા શું મુખડું મરોડ ?
 પુરા કર તારા કેડ, મળી મન ગમતી જોડ,
 સખી ? સ્વામી સંગે રંગે ખીલજે રસીલી.
 જેમ વૃક્ષે વીંટાએલ વેલડી.....ચાલ.

ખ્યારી ઘુંઘટ પટ જોલ, ઠંઠક મીઠું મીઠું જોલ,
 મારી રંગીલી,
 બાધા જોલ્યાની લોલ, અંત સુધી રહું જોલ-મારી
 તને જોઈએ છીએ શું ?

લાવી આપશે ?

હા. હા. હા.

સાંગ સતારા હું જઈ, રેશમી લુગડાં હું લાઉં,
 જમલપૂર, જોધપૂર, નાગપૂર, પંઠરપૂર, ઉદેપૂર,
 જયપૂર, હીરાપૂર, રતનપૂર, મણીપૂર, રાયપૂર.
 ત્યાંથી નવું નવું લાવું, મારી નવીને પેરાવું-મારી.

એ સાંભળો સાંભળો એક રહી ગયું

જાલો શું ?

સોનાપૂર.

ભુલ્યા ભુલ્યા, સોલાપૂર.

ભલે સોલાપૂર જાણે, તાને ચેવડો મંજાવું
 મહીં ચટણી મીઠાવું ગરમાગરમ ધમધમાટ (૨)
 ઉપર પાણી ઠંડા પાણી, જાલો મીઠી મીઠી વાણી-મારી

૩૧

વૈશ્વ જન તો તેને કહીએ જે પીડ પરાઈ બાણેર,
 પરદુઃખે ઉપકાર કરે ને મન અભિમાન આણેર.
 સકળ લોકમાં સહુને વાંદે, ન કરે નિંદા કે નીર.
 વાચ-કાછ-મન નિશ્ચય રાખે તો-ધન્ય ધન્ય જનુની
 તેનીર.

મોહ માયા વ્યાધે નહીં તેને દ્રઢ વૈરાગ્ય જેના મનમાંર.
 રામનામ શું તાળીરે લાગી સકળ તીરથ તેના તન માંર.
 વશ્ય લોભી ને કપટ રહિત છે કામ ક્રોધને નીવાર્યોર,
 ભણે નરસૈયો એનું દર્શન કરતાં કુળ ઈર્ષાતેર તાર્યોર.

૩૨

રામ તારાં કુંગરીઆપર બોલે બીણા મોર;
 મોર ને બોલે પપૈયા બોલે

કોયલ કરેરે કલશોર-(૩) રામ.

માઝમ રાત, વીજલડી ચમકે.

છાઈ ઘટા શી ધનધોર-(૩)રામ.

કોકિલ કલરવ તું કરી, બળતી ને નવ બાળ.

હું સુતી પિયુ વિરહમાં, હુંડે લેઠે જવાળ.

બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગીતધર નાગર.

તું મારા ચીતકાનો ચોર-રામ.

ચલતા પુર્ન.

૩૩

આંખે કહેકે દિલહીને હમકો કીયા ખરાબ,
 ચોર દિલ કહે કે આંખોને હમકો મુઝકો ડુબા દીયા;
 બિમડા કાસીકા કુન્હ ન મમર હાથે મુક્તમે;
 દોનોકી જીહને ખાકમે મુઝકો મિલા દીયા,
 હાલ ગલે ખેયા મંચ રાએ રાએ જાનીયા.
 ઉંચી અટારીયા પીયા બોલાવે. પતલી કમરિયા સો
 બલખાવે.

થક થક ગઇયાં મંચ રાએ રાએ જાનીયા—
 જોરા જોરી ઘુઘટ લાકે, જોમન રસ લુટે,
 ગલ લાકે લખ લખ કઇયાં-મયરાએ રાએ જાનીયા.
 હાલ ગલે ખેયાં મંચ રાએ રાએ જાનીઆં.

૩૪

યુ' જુલમ કર ના જલિમ, હુતફા કરમકે બહલે,
 એક દીન-તુઝે મીલેંગે જુલ્મો સિતમ કે બહલે-યુ'.
 ઇસ જુલમે ના રવાકી, આખર સજા મિલેગી,
 દોજખકા ગાર હોગા, ખાગે ઇસ્મ કે બહલે-યુ'.

ઈસ અચશે આરજીપર, પુલા હુવા હય નાહકે,
 મીટટીકી કબ્ર હોગી, જાહો હશમકે બદલે-યુ.
 દોલત ન સાથ રેગી, અજમત ન પાસ હોગી,
 કીડે કદનમે હોંગે, જોહો હાશમકે બદલે-યુ.

અખમેના બંધન.

ગરીબી જ્યાં વહે નંદા, પ્રભુના ત્યાં ખરા બંદા,
 વરે ત્યાં કીર્તિ આનંદા, સરે ત્યાં સ્વર્ગની ગંગા.
 ગરીબીએ લખ્યા ઇતિહાસ, ગરીબીની વિધાતા હાસ;
 ગરીબી છે જીવનની આશ, ગરીબી છે જગતનો ધ્યાસ.
 ગરીબીથી વિવેકાનંદ, ગરીબીથી દયાનંદ અંદ,
 ગરીબીમાં હતા ગોપાલ, ગરીબીમાં દીપે છે લાલ.
 મહા જે હિંદવાસી નામ, ગરીબીનાં કયોં પયપાન;
 ગરીબી હિંદ કાદા પ્રાણ, ગરીબી ગાંધીજીના જાન,

૨૨

૩૬

મીઠી મીઠી સુરતી, બહાલી એ સુરતી,
ખ્યારો કનૈયો બનાવે ?
મીઠી મીઠી શી વાતો સુણાવે ?

ગોરી મહીયારી નૈયાં નચાવે ?
ફિલ શાને કુમારાં લખાવે ?

હેયાં રસીલાં છુપાવે—મીઠી.

હું તો અજણુ, ઠગારો કહાન,
ફાણી અજણી દીવાની,
ઘવાણી અમારી જુવાની,
ખ્યારી ખ્યારી જતિયાં, છલકાતી છતિયાં,
હુચ્ચો બનાવે મનાવે પટાવે,

ખંસી બળવી લુભાવે—મીઠી.

૩૭

મફં થારી સુરતપર દેવરીયા થેંતો મોહીરે,
અરે હં હાં દાં થેંતો મોહીરે—(૨)
જોઉં થારી વાટ દેવરીયા—થેંતો
આરા મતીથેં જોલો દેવરજી, ડોઢાં મતીથેં બોલોજી,

કીનરે પાડોશણુ થાને, કીનરે નખરાળી થાને,
 બસમે' કીયો મારા દેવરીયા—થે'તો.
 નૈન પટકડું તાલમે', કીરચ કીરચ હો જાય;
 મૈથન નૈના કહ કયો, મન પહેલી મીલ જાય.—થે'તો.

ઘેરાં નયન નયાવતા પ્રાણુ. શ્યામલાં તરલાં,
 શરમાલાં, કામણુ કરનારાં,
 ન્યારા એ નવલાં,
 લોહ ચુંબક પાન, શુમાન મઢવાલાં—ઘેરાં.
 તીરછાં તીરોનો માર,
 તૂટ્યા હૃદયના તાર,
 દિલડાં વિંધી જાય કટાર,
 એનેનોની અમીધાર,
 ઝીલો નેહથી રસીલાં—ઘેરાં—

રાજતિલક.

૩૯

સુતરને તાંતણે સ્વરાજ્યની સિદ્ધિ સમાધ છે;
 ફડાં આ રંટિઆથી તો અમારે બાદશાહી છે ?
 સ્વતંત્ર હિન્દને રાખે, શરીરો રંકના ઢાંકે;
 આપે તાંદુરસ્તી તો, અમારે બાદશાહી છે ?
 ગરીબી હો, ફકીરી હો, અખંડિત આત્મ શ્રદ્ધા હો;
 અમૃત આપડું રહી જો, અમારે બાદશાહી છે ?

૪૦

સહુ ફરજંદ ખુદાના છે, સહુમાં નુર ખુદાનું છે;
 અગર હો હિંદુ યા મુસ્લીમ, સહુ કુદરત ખુદાની છે ?
 પઢો પૂરાણ યા કુરાન, અવસ્તા, બાઇબલ, ઈન્જલ;
 સહુમાં તેજ છે સરખું, સહુ કુદરત ખુદાની છે ?
 જ્યો મુખ રામ કે રહેમાન, અગર જયોસ્તુ કે ઈસુ;
 જુદા છે નામ એ તોપણ, સહુ કુદરત ખુદાની છે.
 પ્રભુ છે કાશી કાઝામાં, મંદિરોને મસ્જિદોમાં;
 હરિ હંકતાલ જો અમૃત, સહુ કુદરત ખુદાની છે.

પૂણ્યશાલીની પ્રસવભૂમિ, આ સોરઠ સ્વર્ગ સમાન,
સુશોભિત સ્વર્ગ સમાન.—

સદવર્તનથી સોહંતા, જનહિત ચિત્તમાં ચિંતનતા;
સુર તરુ જેવા સંતનીઆ, ચૌદ રત્ન સમાન.

સુશોભિત સોરઠ સ્વર્ગ સમાન.—

સંગીત ઉર રનેહ ગીતાના અમૃત સાવિત્રી સીતાના;
સુરગંગ સમ નિર્મલ અંગના, કરતી કુલ કલ્યાણ,
સુશોભિત સ્વર્ગ સમાન.—

કૌરવ પાણ્ડ ભાગ ૨ જો.

પીયુની સાચી માયારે, સ્વામીની સાચી માયારે, આ
જગમાં,
એ સુખસાગર, એ શુણ્ઘ ગાગર, એનાથી શાંતિની છાયા.
હાં એનાથી શાંતિની છાયારે—આ જગમાં,

સંગેને રંગેરે, સતી સાચે રાચેરે, કાચે તાંતણે બેડી

કાચારે;

હાં કાચે તાંતણે બેડી કાચારે,—આ જગમાં.

૪૩

ઝાંખ્ય જરા જ'નળીરે, સચેત થેને ઝાંખ્ય જરા જ'નળી;

કાંઈ નથી છોડું મોડું, તાડું માડું સવેં મોડું

શાને ભરમાયો ભાળી ભાળીરે—સચેત.

કાચા તણી કાચી માચા, રેતીના વચાયા પાયા,

ખોશો તક આશુ' ઢાળી ઢાળીરે—સચેત.

૪૪

માનશાં ધરવાં કાંઈ ગોરીથી વેલા,

ના ઘટે દમવાં છે' દહને છળથી વેલા—માન.

તરસી આતકડી ચંદ્ર નીહાળીને. ભટકાં કરી કરી લાડે,

હાથે ન આવે ત્યારે નાંખી નિશાસા, અંગારા ખાઈ

આંસુ પાટે—માન.

ટોળા વછોહી હરણી એકલડી, ખા'વરી થાએ બળાએ,

વંન વંન ભટકે બેડી જડે ના તો, ઝુરી ઝુરીને જીવ

આપે—માન.

ધંભાશુંદરી.

૪૫

ભરત ભૂમિના વીર બાળકનું હૃદય ધબકતોરે હાંરે
હાં હૃદય.

સ્વદેશ ભકિતનું શુભ શોણિત રંગ રંગ વહેતોરે.
સુવર્ણ ભૂમિ ભારત આ પહેલાં હરનીશ કહેવાતી.
રમસાન સમાન કરી મુકી છુટીને લીખારી.
દેશ મહીં કંઈ ભૂખે મરતાં લાખો નરનારી,
મ્લેચ્છ સત્તાની એ બટ્ટીહારી ભેઈ લેજો માની.
જોર આપણું રાવામાં રહી દો ગગન ગજાવી.
ન્યાય આપશે ન્યાયી સત્તા સુણીને આ ધ્વની.

૪૬

શું તેજ ભરતભૂમિ આએ;
પ્રહારસે બિના રખીવરની, વેદ ભૂમિ તે આએ-શું તેજ.
વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર, વાં. મકિ વેદ વ્યાસ વળી પરાશરાદિ
શુદ્ધ સનાતન પ્રહા તેજથી, ઝળહળે જયોત સદાયે,
તે દિવ્ય ભૂમિ તે આએ, તે પૂણ્ય ભૂમિ તે આએ-શું તેજ

ભીખ ભીખ અભ્યુન કણીદિ પ્રતાપી પૃથુને સમર સીંહજી
નામે અમર ઉછળે છે ઉર જ્યાં આયં તણાં ઉતસાહે,
તે વીર ભૂમિ તે આએ, અમ આયં ભૂમિ તે આએ-શું
તેજ.

૪૭

ડરવું શું બહેલું મોડું જો એક વેળ છે મરવું લખ્યું,
તો માત સેવા કરી મરી કાં સ્વર્ગ માંહીના જવું.
કદી શખ્તથી કદી કમંથી, સુખ ના દીધું દુઃખના હથું,
જન્મમયું જીવ્યું કે લોગજીવ્યું, તે જાણ સહુ ધુળમાં મયું.
હોય જે હરામી નકટ ને નકટ
મોટા થઈ બુલે માડી સેવનાં હા.

જેને દુકાલજી જેવા દેહાર, આંસુડાં ઢાળે,
આવે દયા નકાં—હોય જે.

૪૮

જગમાં મિત્ર ખરેખર અમુલ્ય છે
ત્રીવિધ તાપ ટાળે સદાય-મિત્ર.
માત તાત કે પાસ પ્રિયાની, વાત ન થાય જે જરી જરી
મિત્રને તે કહેવાયે સહી.
વાત વિશામો હૃદય કરાર
સુખ દુઃખ વાત, કોને કહેવાય, મિત્ર વિનાય, મરવું.
મુંઝાઈ, હૃદય ભાર હલકો થાય-મિત્ર.

૨૯

૪૯

નજરીયાં ચારને યુગ મીલાઈ

ખીન શુન્હે ખીન મોતે જલ્દાઈ-નજરીયાં.
અમરીત ધુંટા જન લે કહેકે

ખીલાઈ ઝેરકી ખીયાલી-નજરીયાં.
દીલારામ જો નહીં મીઠા, દીઠકો કયા આરામ.
જીનેસે મરના બલા, જીસે હો ખીશ્રામ.
કીસે કહું મોરે કમંકી કહાનીરે.

મીલે ન કોઈ સહેલાની-નજરીયાં.

૫૦

સાવરીયા તોરી લગનમે (૨)

લોક મુવે બદનામ કરતહે
કહે તેરા હુંટારે હાં જોગન તેરા હુંટારે-સાવરીયા.
બાટે ઘાટે મોહે રાજ સતાતે

કહે તેરા હુંટારે-જોગન તેરા હુંટારે-સાવરીયા.
જીયા હમારા બચગા બિરહશે તોરી કસમ.
ફીર કીશ જીકી ખાચગા બાલમ તુ'મ જીઠી કસમ.
અરમો ફૈયાજશે કુચ્છ હમકો ઇશારા હોવે.
નામ હો આપકા ઓર કામ હમારા હોવે-સાવરીયા.

અહ્યાખ્યાય.

૫૧

છે જન્મભૂમિ જયકારીરે જય ભારતી માત અમારી
 ગૌરવ કરીયે નરનારીરે ભારતી માત અમારી
 હરિશ્ચંદ્ર ને ધર્મ રધુરીર ભાગવ સમ ભયહારી
 સતી સીતા તારા સાચીત્રી સતીઓ અથ હરનારીરે
 કયાં તે અનુપમ રતન અમારાં કયાં સતીઓ સજારી
 કયાં તે પ્રાચીન ગૌરવ સઘળું કયાં આ દશા ખીચારીરે

૫૨

જાણે ના કાંઈ લોળી બાળારે વળગ્યો છે કયાંથી
 વ્યાધિ વિરહ દુઃખકારી
 ચપળા છોડી દે બધા ચળારે — વળગ્યો છે કયાંથી
 સખી હતી તું મદમાતી જાણીયે સુકાતી બતી
 કાન્તિ કરમાતી સખી તારીરે બોલી દે બહેની
 કયાં થકી લાગી આ ખીમારી — જાણે ના કાંઈ
 ધડક ધડક છાતી શાને અંતરી થાતી
 ખીચુને મનાવી લે પુતારીરે પ્રજાવા શાને
 કામ ધુણીમાં કાય તહારી —

બધાધિ વધારે શાને બળતાને બાળે શાને
છાડે છાડાને હું તો હારીરે
પ્રીતમજી પાસે જ અભિમાન વિસારી—

૫૩

હવા કેઈ દીલની લાવે વિરહાનળ આ બુજાવે
કેઈ મારે કંથ રીઝાવે બની છું બહાવરી બાળા
આંખલડી રહે છે રોતી વાલમની-વાટ જોતી
પ્રીતમ તમ વીણ સઘળા લાગે સુખ લોગ લાળા
પૌવન દિન રેત સતાવે અંતર રમર ધુન જગાવે
આઠે પહોરે અકળાવે ધારો મનહરમાળા—

૫૪

હુનીયા અજળ રંગત ભરી—
જળ વાહળસમ સૌ પલટે રંગત સ્થિર ન જરી
એ વિષવેલી દુઃખ ભરેલી વિષમ વિષય રસધરી
એક વિપતિ જ્યાં વિચરી ત્યાં અનેક આવે ફરી
જેઠ વિપત્તિ મનની જાતી સમતા સઘળી સરી
જગ અટવીમાં સહુજન ખાતા ખત્તા ખતજ કરી
તો પણ તૃષ્ણા આશા ત્યાગી ભજે ન ભાવથી હરી—

૩૨

૫૫

હું નખરાળી નાળુક નાર મારો હાસીનો અવતાર
હાસીનો અવતાર તો પણ જળકે જોળન ખહાર
મને થાય મનમાં તો એમજ થાઉં રાજની રાણી
પણ પીટયુ આ પુટેલ કીસ્મત લઈ પોરકા પાણી

૫૬

હુનીયા તણા દિવાના હીલસર મળ્યો છુટે
તુટે જીવનની દોરી આશા છતાં ન છુટે—
ખાજક મટી યુવાની આવે લડે દિવાની
તન ધન મળે તરૂણી આશા છતાં ન છુટે—
આવે પછી બુઢાપો ધોળા થતાં નીમાળા
રેખાકી લાડી લાળા આશા છતાં ન છુટે—
પડી જાય દેહ પાપી મરી જાય મન કદાપી
મળી જાય માત્રીમાં સહુ આશા છતાં ન છુટે—

૫૭

કુધારે હિન્દ વાસીના હૃદયનો ગર્વ ગાળ્યો છે
જળકતા હિન્દ ગૌરવનો કુધારે ફાટ વાળ્યો છે
અમણુ અજાની મા ખાપો મહત્તા આજરૂ માટે
સુતાના શત્રુઓ થઈને ગૃહે પૌસા મુતા માટે
વિચાર્યાં વીણુ હૃદય વચને મરી મીથ્યા ગુમાનીમાં

જડી જે સંતતિ લગ્ને ઝૂરે તે જાંઘગાનીમાં
ગયા તે બ્રહ્મચર્યો ને પ્રીતિલગ્નો ગયા જ્યાંથી
પ્રજા તે વીર શું પાકે પછી ઉદ્ધાર તે ક્યાંથી

૫૮

હા સજની મારી નિર્મળ પાણીડા રૂડા ભરીયે
કાંચનના ઘટને શીરપર ધરીયે
સરવર જળમાં રહી માછલીયો જેમ પરસ્પર ગેલ કરે—
તેમ ઉછળતાં હૃદય આપણા રસમાં રેલમ છેલ કરે
જળમાં સારસ ભયું સુધારસ ઉપર અલિંગણ ગાન કરે
તેમ ખીલેલી યોવન કળીતું પ્રીતે પ્રીતમ પાન કરે
હું નીકળી જ્યાં પાણી ભરવા પીટયા ખળ પાછળ ફરતા
નખરેથી જો નજર કરું જો હાથ હાથ કહી મરતા
બની ઠની પનઘટ પર આવું ઘટમાં શું લઈ જાઉં
પાણી પાણી કરી કેંઈકે પુરૂષના હૃદય ભરીને લાવું—

૫૯

કર સુત સજજન જનનો સંગ
જેની સંગત પાપ હટાવે લાગે નીર્મળ રંગ
સ્વાતિ જળતું જેર બને જો ગૃહે કુર ભોરંગ
કરે માછલી તેજ નીરતું મોતી ભૂષણ અંગ—

તેથી કર સત્સંગ તણ્હે સહુ દુર્જનના હંગ
લોદાને કુંદન કર્તા કર સ્પર્શ મણી સત્સંગ

૬૦

જોધને વિચારી સંગ કીજીએ મનડું મળતાથી મળીએ
હંસલે યાજવ માળો નાખીયો જાણ્યું ચંદન હોશે
ઓચીંતો પવન ઝકોળશે કાયા કાંટે વિધાશે —જોધને
આરસી સરીખા ઉજળા દેખતા નર રૂડા
ખીજને બોધ એ આપતા પોતે મનડાના કુડા—જોધને
હંસલે ઉંદરની દયા ગણી ઉંદર પાંખમાં લીધો
રાઠ ગધ ગુણ વિસર્યો હંસો પાંખવીણ કીધો—જોધને

હરિશ્ચંદ્ર.

૬૧

મન મયલ મિટે તને તેજ બટે દે રંગ બંગ કા લોટા
સૌ રોગ ટલે સૌ સોગ જલે કરે બંગ અંગ કો મોટા;
જગ તાર જમે આજર રમે નવ હાથ બટેલ છોટા,
તન સાફ મન સાફ હો સાફ આદમી ખોટા—મન.

લે કંઈ કુધ મે ધોલા તો રંગ બના બનમોલા,
કયા ચાર ભંગકા ગોલા હર બાર બોલ બમ બોલા;
ઉઠ ભોર ન હાકે ગંગ ચઢા લે ભંગ જમા લે રંગ,
નીરા લે ઢંગ દીખા દે જંગી કુંડી સોટા—મન.

૬૨

મેરે ગુલશનકા અગર કોઈ સમરકામ આયે,
ઈસે કયા બઢકે હય ંહો આપ કે ઘર કામ આયે—મે.
આજ હય કલ નહિ એ હોલતે દુનિયા કયા હય,
ચહી બહેતર હય કે સબકે મેરા જરકામ આયે—મેરે.
ખાલ ઔર માંઝ બી કામ આતે હયેં હયવાનોકે,
હકકે ? ઈન્સાન ન ઈન્સાન કે ગરકામ આયે—મેરે.
પાંચ ખીદમતસે ઠલી આપકી હટને કે નહિ,
કાટલો શોકસે મેરા બે ચહેસર કામ આયે—મેરે.

૬૩

રાત ચક સપના મયને બદ અય પ્યારે આજ દેખા—રાત
બા પહુંચી મયેં એક દેશમે હાય રાજન.
દુર હો બાતે ઉસ્કા રાજ દેખા.
બાતે ઉસ્કા તાજ દેખા લુંટ બાતે સબસાજ દેખા
સુખપર પરતે ગાજ દેખા—સપના
રાજ તારાજ દેખા તાજ મહુતાજ દેખા
રાજ કે રાબકો આકૃતમે અય સરતાજ દેખા—બા.

જાવોજી જાવ જડે દાનકે દિવાને વાલે
 દાનીક-હુલાને-વાલે કહકર ફીર જાને વાલે
 ઉલટા સમજાને વાલે ઘોડેમે લાને વાલે
 દેનેકે નામસે હો પાતમે ડર જાને વાલે—જાવોજી.
 દારા કહલાકે ફિરના દાનસે નાદાની કચસી
 જાચકકે જાચકે દેનેમે આનાકાની કચસી
 દુનિયામે અચસે દાની ચજને તુમ જચસે દાની
 તુમહો ફીર કચસે દાની કમ હોંગે અચસે દાની.
 જાવો ! જાવો ! જચકો ! જચકો !—
 અચસે કચાહો મહુતાજો કે દીલવાને ખીલવાને વાલે—
 જાવોજી.

ખાવું મયે માવેકા મલોહા ખાવું મયે મોતી ચુર
 લારવા ખાવું.

ખાવું મયે પુરી જા સોધી વ ખસતા કચારી
 ખાવું મયે સકર પાલા દોસેરા ખાવું
 ખાવું મયે સિખરન સુતરફેની રેવરી મલાઇ
 ખાવું મયે મથુરા છોકા પેરા ખાવું

૬૬

કયસે ધરૂં મયંતો ધીર હાય? મા કયસી ડરૂં મંચ.—કયસે.
બાવાકો દુઃખ મોસે દેખો ન જાવે.

ઉઠતી કલેજેમે પીર? હાય? મા કયસી ડરૂં મંચ—કયસે

૬૭

ઉમાયતી નમું નમું શરણગતી નમું નમું
જટાધારી સંગલીયે પારવતી નમું નમું— ઉમાયતી,
કરો મહાદેવ કયા હરો દુઃખ પીર ખીયા.
તેશ નીમ નામ રડત જતી રતી નમું નમું— ઉમાયતી

૬૮

અરે નાદાન? અરે બે ધ્યાન? જરાતો માન? જરાતોમાન
નખો તું જાન હો હયરાન જરાતોમાન? જરાતોમાન.
કયસી રાની કયસી ખાની કયસે લાલાશુ કે લાલ.
જાતે તેરી લગ્ની ચોરી બાકી મુખા જય ગોપાલ.
રીષીકા માન બે તું ફરમાન તો હોઈસ આન તેરા કહ્યાન
અરે અગ્યાન? નકર હયરાન જરાતો માન—જરાતો માન
—કયસી.

૬૯

પ્યારા હમારા તું હમે દે આગ્યા જાનેદી—પ્યારા.
ધમ્મવર ધમ્મિયા અયસી હયતો લાગે કોન ઉપાય.
ફેર અઢાબો મીલના હોતે ફેરમીલુંગી આય—પ્યારા.

ભત્રૃહરિ.

૭૦

નારીના કટાક્ષ પાસે, પુરુષ છે શુભામ;
હાવ ભાવ કરીને, હરીએ પુરુષ હામ.
આ બ્રહ્મીનો વિલાસ, આદે મંદ હાસ;
મધુર વચન મંદગતિ, નાખે પુરુષ પાસ.
રણને વિષે બાણ કેટી, નર નિવારે શૂર;
આ કટાક્ષ બાણ હાસી, પાડે ચોપ પૂર.

૭૧

તારુણી ! તુજથી નથીરે જુદાઈ, શશિવદની સુખ પામું
હું આંહી;—તારુણી !
વદન મનોહર તારું લલિતા! સૌરભ અંગ જનન સુખદાયી.—
શશિવદની.
બ્રહ્મી વિક્રમ સ્થિત અતિ વિભ્રમ, નિરખી પ્રિયા! ભૂહું
સરવરે કાંઈ— શશિવદની.
ત્રણસો સાઠ તથાગી તુજનેરે ચાહું તુજ વિણ સુખ કલ્પ
સમજાઈ.—શશિવદની.

૭૬

૭૨

જન્મયો જન્મમા તે; વૃથા જન્મયો!
જેને કામ શૂંગાર પીછાન નહી—જન્મયો.
મૃગનયની નિતાંબ ન રૂપરા' કયો કહી
આયુષ સર્વ અસાર થઈ.—જન્મયો.
જે સુખ નાર વિલાસ વિષે રહ્યુ,
તે સુખ અન્ય વિષે જ નહીં.—જન્મયો.

૭૩

પ્રિયાકા સગાગમ સબહે' હે આરા.
રતિ'ક શ્રમસે પરવેદ બિંદુ, માનો શોભત હે તારા;
ભારી નિતાંબ પરી ઉર ઉપર અંગે અંદનકી ગારા—પિયા.

૭૪

કામ છે દુષ્ટ વિકારી, અહા ! પ્રભુ કામ છે દુષ્ટ વિકારી.
ધંદ્ર સમાન પતિ અતિ સુંદર, અશ્વપાલથી છે ચારી-અહા ?
ત્રણસો ત્યાગી એકજનેચાહે, તેના ચિતમા છે બાર છીનળી
—અહા ?
ચિકક બાઈતુજને ચિકકતારી બુદ્ધિ. વિપરીત નાત વિચારી
—અહા ?

પથુ ! ફળજ મુંઢરે, પ્રાશન આપ કરો પિયુ ! મારા-પિયુ.
આપ અમર થઈ તખ્તે બિરાજો, પ્રગલ્ભિત પિયુ કરશો;
હું છું નાર અમર શું થાઉં, અરજ મારી ઉર ધરશો-પિયુ.

ભરથરી બ્રાતા ! વિચારીને તમે, કરો હું ઉપર કોપ.
વિષ્ણુ અપરાધે, (૨) તમે વઢો વચન આરોપ—ભરથરી.
છો શિર છત્ર, (૨) નવ લોચું નીતિ ધર્મ;
ળંધુ પત્ની મમ માત છે, કેમ કરું અવિહિત જ કર્મ-ભરથરી
કંઠ વચન આણુ, (૨) શિરપર મૂકો માં આપ;
આગળ વાત વિચારતાં, ભાઈ ! પામશો પશ્ચાત્તાપ-ભરથરી

સુષુ સ્ત્રી જીત ભરથરી ભૂપ ! ઉઝેની તારીમાં ન રહું રે;
રાખ ચતુરાઈ રહે હવે ચૂપ —ઉઝેની.
હવે માળવાનું અન્ન નહીં ખાઉં;—ઉઝેની.
વેગે અરણ્યમાં ચાલ્યો હું તો જાણી —ઉઝેની.
ધિકકધિકક લપટાણો મતિ મંદ;—ઉઝેની.
ફટ ફટ સમજ્યો ન નારી ફંદ.—ઉઝેની.
ફર્યો પિંગળના પાપી પંજ માંદ;—ઉઝેની.
વાગે ત્યારે સંભારજે તેના ધાય.—ઉઝેની.

ચાલ્યો જાગિં સાચો ક્ષત્રિય ધરી હામ--ઉઝેની.
તારી ઉઝેનીમાં રહેવું હરામ--ઉઝેની.

૭૮

અયે કમજાત પિંગળા તેને, બહોત દગા દીયા;
ભાઈ જે સા ભાઈ મેને, દેશ નિકાલ કીયા.--અયે કમજાત.
તેરે પર છતબાર રખા, તેં ખુરા કીયા;
જન્મ મેરા આજ તે ખરાબ કર દીયા.--અયે કમજાત.
નિહોંય મેરા બંધુ, માલવ દેશ સે ગયા;
નઠોર કઠોર નારી જાત, દિલ મેં નહીં દયા.--અયે કમજાત.

૭૯

છોડદે અભિમાન માન અળતો મનવા મેરા છોડદે અભિમાન
રાજ પાટ સખ જૂઠે જાનો, ક્યું તું હોત હેરાન,
નારી ખ્યારી નહીં હે તેરી, મત કરનાં શુમાન; માન—
અળતો.

જૂઠી પ્રીત જગતકી દેખી, મત ભૂલે નાદાન;
બાહીર રંગ રૂપકું દેખી, મત હોનાં શુલતાન; તાન.—
અળતો.

ચલ જંગલમેં લેખ ધરેંગે, તણ જગત્ તોફાન;
જગત્ સ્વપ્નસે બગત હોજ, શુરુસે લેનાં જ્ઞાન; જ્ઞાન.—
અળતો.

ધિછ મુવા ધિછ મુજને, ધિછ કામ વિકારલ,
જેણેરે ભૂલાવી મુને સત્યથી, કયો નીચ વિચારલ,
લેખરે ઉતારો રાજા બરથરી.

કમા કરોરે રાજા રંક છું, નારી અજ્ઞાન જાતલ,
અન્ય વખત આપું નહીં કડું, લાજ્યા માતને તાતલ;
લેખરે ઉતારો રાજા બરથરી.

કપટ રૂપી રાણી પિંગળા ! એ શું જાણે વચનલ,
રાજરે તબયું તુજ કારણે, જો વચારીને મનલ;
✓ નિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

તુરે ખોટી ખોટું રાજ છે, ખોટો સારો સંસારલ,
અલંબ જગાવું વને એકલો, જેથી પામું ઉધારલ;
નિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

રહોતો રાજા રસોઈ કડું, જમતા જાએ સ્વામીનાથલ,
દ્વીરે નીપજવું ક્ષણ એકમાં, જમીએ આપણ સાથલ,
લેખરે ઉતારો રાજા બરથરી.

મદીરે કરાવું રંગ મહેલમાં, રાખું શુભ અવાસલ,
જેમરે જાણે નહીં જગતમાં, સાધો જોગ રહી પાસલ;
લેખરે ઉતારો રાજા બરથરી.

મહેલરે તારાને રાણી શું કરું, કેવો શુભ અવાસલ,
ક્ષીરરે લોજન મૈયા શું કરું, નથી લોગની આશલ;
ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

વાસી જંગલના ભેગી અમે, નહીં ગામમાં વાસલ,
વિષની વેલીથી અળગો રહું, નહીં નારીનો પાશલ,
ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

ભગવાં ભેઠ રાજા ભરથરી ! દાવાનળ દિલ થાયલ,
માઈ કહો ન મારા કંથલ, લાગે દેહમાં લાલલ;
ભેખરે ઉતારો રાજા ભરથરી.

વધુરે શું વહું મૈયા પિંગળા ! કરું અરે કેટલો ઉચારલ,
બંધુરે જોવોરે બંધુ તળયો, માર્યો વચનનો મારણ;
હવેરે રાજને મૈયા હું શું કરું.

વાંકીરે વિધાતા મુને ભૂલવી, લખીયા લેખ તે લલાટલ,
આનુરે પ્રાયશ્ચિત હવે હું શું કરું, મારગ આપો પૃથ્વી
માતલ;

ભેખરે ઉતારો રાજા ભરથરી,
ત્રણસો નારીરે અન્ય આપની, માલવપતિ મહારાજલ,
એકને કારણે એને નવ તગે, પાપી પિંગળાને કાજલ;
ભેખરે ઉતારો રાજા ભરથરી.

મોહ છોડી દે મૈયા પિંગળા ! પ્રીતે કર સતસંગલ,
 સચું રે નથી રે દોષ કોઈનું, આ સંસાર પતંગલ;
 ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.
 દેતી હું તો ભિક્ષા દે સુને, નહીં કર કડું ગૃહ ત્યાગલ,
 ગુરૂ ભારણે રાખે ધારે, ચાલી જાય જમાતલ;
 ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

પિતાલ ! આ કોપ તમે શો કર્યો;
 બેગી વેષ બાપુ ! શીદને ધર્યો.
 મરી ગઈ છે માત, વળી જાયો તાત;
 પિતા એથ કોની છે, ચોરમાન માત.
 ન બાપી કરી બાપુ ! જાશે નહીં;

સુણો મારા ખ્યારા પિતા ! હું છું દીન પુત્રી તમારી.
 ખ્યાર તણને ભગવાં રે કીધાં, કોણ લાડે કોડે હો;
 વરાવશે હું છું કુંવારી, સુણો મારા ખ્યારા પિતા.
 અરજ પુત્રાતી કર્યાં ધારે. શિરછત્ર શું બેઠું સંચરે;
 વનમાં વિસાત, - સુણો મારા ખ્યારા પિતા.

સોભાગ્ય-સુંદરી.

૮૩

ચાલો સહેલી (૨) ભુવનેશ્વરીના સહ મળીને હરશન કરીએ,
 દુષ્ણ હરનારી, સુષ્ણ કરનારી મૂર્તી માની અંતર ધરીએ;
 ભાવ ધરી જો પુજન કરીએ તો ભવ સિંધુથી તરીએ,
 ચુવા ચંદન કુમકુમ કેસર અરચન કરીને મન કરીએ.
 અળીલ ગુલાલને પુષ્પ માળથી માને વધાવી મંદીર ભરીએ

૮૪

મારા તનમાં મનમાં ભર્યો છે ઠર્યો છે ભવ જાઉં ગજ જોતી
 વળી ગુમાવ્યું મેં ભાગતાં ભાગતાં (૨) નકવેસારનું
 મોતી-મારાં

હાલવું ચાલવું હારીછું હાય, જીવ મારો ગભરાય,
 ફેદી ફરી મારું મલશે મોતી
 ગોરી હું કાઢીશ મોતી-મારાં

૮૫

આંખો ખોલી જો જીવ જા હીસે દુનિયાં ફાની,
 શાની જીંદગાની રાજ રહેવાની નાની-આંખો
 આ ધન ધામ મેલી મરોવને વડી વજ્રફા,
 અંતે સાગ્રવ્યાં અને ધવાનાં ધુલ્ય ધાણી-આંખો

અચિંતો દાખશે દોડો અજલનો જો ફીસ્તો,
કરી લેને બલાઈ એજ છે સાચી કમાણી-આંખો૦

૮૬

તાત શાને કરો છો આતું કુડું કામ;
જેને રાખે શ્રી રામ કરે સ્હાય ઘનશ્યામ,
તેનું લઈ શકે કોણ નામ ?-તાત૦
પ્રહલાદને પીડી હીરણ્યકશીપુ,

પીતાજી કમાણો શા. હામ.

બુરે મ્હોતે સુવો પાપી અંતે થઈ બદનામ-તાત૦
મોહી સતીપર શંભુને બાળવા,

ભસ્માસુરે બીડી હામ.

બળી ભસ્મ થઈ બયો જાતે બનીને બેકામ-તાત૦

૮૭

ધીમાં ધીમાં ચાલો મારાં પ્રાણુરે,

પગ નાભુક તમારા આ મચકાઈ જશે કમર લચકાઈ જશે

ઓ સુંબણુરે-ધીમાં૦

નાભુક વેલી પુલસમી કોમળ આ તુંજ કાચ,

ધડકે છાતી ધાસથી એ ચંચળથી ઓળખાય,

પરસેવાના બિંદુ આ બાઝયાં સુખે,

સુખ રાતું થયું થાકું અતી દીસે,

આ છાતીપરે દયો વિસામો સુખે-ઓ સુંબણુરે-ધીમાં૦

એક સાંજને સમે ઉભી ઘટારી,
 પુત્ર ને લડાવે લાડ સતી નારી;
 નિહાળતી પતિની વાટ પ્રેમ ઘેલી
 હર્ષના તરંગમાં રમી રહેલી
 પતિ આવે સતી સામી જાય
 સ્ત્રીના મનમાં હરખ ન માય
 બાળકને પતિ પાસે ધરે
 ઝળકી વીંટી આંખળી પરે
 પાપીએ ભંભેયોં કાન
 એ વીંટી પર નરનું દાન
 સતી ખીચારી ન જાણે કશું
 જે પતિને અંતર વસ્યું
 નહિ પુછ્યું નહિ ગાછીયું
 સાંભળીયું નહીં કાંઈ
 નિદોષીને મારતાં
 ઠયો નહીં દિલમાંય
 બહાલી નહિ વામાં ગણી
 બહાલો ન ગણ્યો બાળ
 નાખ્યાં નદીમાં યેલને
 જ્યો કારમો કાળ

વિક્રમચરિત્ર.

૮૯

હાં રે હું તો છાટી ચંબેલી ખીલતી.
 તન ચંબેલી વદન ચંબેલી
 હીંત વસેલી છબીલી ચંબેલી ખીલતી,-હાંરેં
 હાર ચંબેલીને ગજરા ચંબેલી;
 છાબ ભરેલી નવેલી ચંબેલી ખીલતી.-હાંરેં

૯૦

મનેસહાય કરશે મોહારીરે,
 બહારે ચડશે જોવરધન ધારી
 અહુલ્યા ઉગારી મીરાં બાઈ તારી,
 બેની ચીન્તા કરીશ નહીં મારી-મનેં
 માંજરી બચ્યાંને ગગતાં ઉગારી,
 મોક્ષ હીંપો ગજેન્દ્રો તારી.
 દ્રૌપદીના ચીર પુર્યાં ઘણાં તે રહ્યાંકારી-મનેં

૯૧

મારા સસરાજી સરસ કળુલ મને,
 નેઈ લેજો રે આપ મારો રંગ,
 બતાવું છું ખરી ખુબી હું; રાજ,
 સ્ત્રી ચરિત્ર સરસ સાળીત કરું
 ચોકી દેજો રે સેતાની ચતરંગ-બતાવું
 કેદખાતું હવેથી મંજુર મને
 કરી લેજો રે હૈયે હોય ઉમંગ-બતાવું

૯૨

એ.....માથે મટુકી લઈ જાઉં.
 ખ્યાલ દેરી લાલને દુધલડાં પાઉં-એ
 હુંગોવાલણ નાની નારી,
 ખ્યારો મારો છે વિહારી,
 રંગે રમાડી રીઝાઉં-ખ્યારાં

૯૩

કોઈ દુધ લ્યો ફિલ રંગી
 શોખીલા ચાણા ઉમંગી-હો-કોઈ
 કેદી પીયે કસુંબડો ગાંજો પીયે અણુધ,
 દારૂ દીવાના પીયે, દના પીયે, દુધ-હાં કોઈ
 એક અમીરસ દેવર. ખીજો રસ છે પ્રેમ,
 ત્રીજો રસ ગોરસ બહા, પીધે કાયા હેમ-હાં કોઈ

ગોરી ગરવી ગાયનાં, ગોરાં મારાં દુધ,
 હું પણ ગોરી ગોરડી ગોરૂં દીલ છે શુદ્ધ-હાં કોઈ
 હેમ કટોરો હાથમાં, માંહી અમૃતસાર
 ચતુર હોય તે ચિત્તવે, શુભ સમજે ન ગમાર-હાં
 કોઈ

૯૬

મને શોકો ના રસીલા છેલા મુકોને હાથ,
 ચોરા હુકો ના છપીલા ઠેલા મુકોને હાથ,
 હોરે મુકો અલખેલાં વેલાં આણું અંગાથ,
 મુકો કેડો, લાગ્યો નેડો
 છોડો છોડો સાથે તેડો,
 લોળી નારી, કામણગારી,
 હું તો હારી, વાહરે પ્યારી, શોકોના

૯૫

નેણમાં નીંદ્રા ન આવે જરી,
 મારા રામ ગયા વનવાસરે-નેણમાં
 હંસ વિના મારાં સરોવર સુનાં રે
 વાઘ વિનાની વનવ ટરે-નેણમાં
 યંખી વિનનાં માં પીંજર સુનાં રે
 મંદીરીયાં સુનાં સીંઘ રામરે-નેણમાં

૫૨

૯૬

હાલો બહાલો લાલો મારા બાળા,
કુંવર મારા કાલો ગુલોને આનંદમાં
લાગે મુખડું બહાલું હાસ્ય મંદમાં
રહો માના વીસામાં ચમનમાં,
હસંતાં સુમનમાં, બહાલાંઓના વૃદમાં
હાલો મહાલો મામાના ભુવનમાં,
ઓહું આણે રખે રાજ મનમાં
જઈશું થોડા દિનમાં વતનમાં ભુલંદમાં—હા૦

૯૭

મેં તો બાલાસી જોગન, બિલાસી જવાન
શ્યામ પંછી ખીજોગન. બિલાસી જવાન
પ્રેમ ગ્રંથી ગુંથી આપો મંત્ર દાન—મેં૦
તોડે હીનો જોગનવા બિલાસી જવાન
શંખ હીનો સુમનવા બિલાસી જવાન
સઘ સિદ્ધિ નવ નીધી આપો મંત્ર દાન—મેં૦

૯૮

નજર કરે નાથ જરા જોળખી દયો નારી
હું હું તે ખીજુ કે કંઈ આપની જ પ્યારી?—નજર૦
હેમ પ્યાલો હાથમાં ને મ.હીં મીઠું કુમ

પીધું શ્યામા પાસથી શું તેની ભુલ્યા શુદ્ધ.
 કેણુ હતી કંથ એ તે દુધની પાનારી?—નજર૦
 મુવાં કીધાં જીવતાં પરચો ખતાવ્યો પૂર
 યાદ છે કે રાયજી એ જોગણીનું નુર?
 છાનો મંત્ર શીખવ્યો છે, એજ આ ઠગારી—નજર૦
 વિના વાંકે દંડીયામાં કેદ મુજને કીધી
 ચતુર સસરાજી સખત ચોકી તમોએ દીધી
 કરી ખતાવી મેં સાખીત શરત સર્વ મારી—નજર૦

૯૯

હાં રે હું તો છોટી ચંબેલી ખીલતી.
 તન ચંબેલી વદન ચંબેલી
 દીલ વસેલી છબીલી ચંબેલી ખીલતી—હાર૦
 હાર ચંબેલીને ગજરા ચંબેલી;
 છાજ ભરેલી નરેલી ચંબેલી ખીલતી—હાર૦

સ્વદેશી વિશુદ્ધ ખાદી તથા ફેન્સી કાપડ
 તથા ફેન્સી કીનારના ઘોતી બેટા
 કયાંથી મેળવશો.

શા. સાકર ડા. પ્રીજલાલ

ઠા. લીમડાચોક—સુરત.
 એકવાર જરૂર સલાહત લેશો.

સુતી ઉજળી

૧૦૦

મોહ ત્યાગ્યો રે મે'નો હવે મમતાના નામનો,
 રનેહ જાગ્યોરે ઠંડો વાગ્યો ફદીયામાં રામનો;
 ફડાઉપરથી ફુડા બીતરથી, ઈંદરવણીસમી છે માયા,
 ભેતભેતામાં ફટ દઈ પુટે, કય કુપો છે આ કાયા
 અનાચારથી અજગો કીધો જય ભેગમાયા,
 ઉજળીઅજવાળ્યુંતે અંતરમાર્ગભતાવી જ્ઞાનનો(૨)મોહ

૧૦૧

નથી સુખચેનની છાયા, દુખદ સંસારનીમાયા.
 અકળ સંસારની ઘટના, રચીવિપરીત જગરાયા.
 ઘડીમાં હર્ષ છલકાતો, પલકમાં આફતો પુરી;
 કદી હો લગ્નનો ઉત્સવ, કદી જહાઠની છુરી.
 સમજીએ આ જગત જંજળ ખોટા રંગ સંધ્યાના;
 પછી થાનાર ઘટનાના, હરખને શોક તે શ્યાના.

૧૦૨

વાલમ પાસે શે? જાશું, પ્રીતમને જઈ મળશું;
 મનના મેલા કુડા કપટીને. ભેટયામાં ફળ શું!

હાઈથ ફેરી રવામી પાછળ,
 લજ આથા તું, એ છે રંગ-ગળ.
 મનમાનીતા મોહનવરનં દેન ગણી પુણ્ય.
 હાડીલી માહસ કાં કર તું.... વાલમં

૧૦૩

મારા સન્યાસી સુખણ, એકજ ભૂલ કરી મોકાણ;
 અળખેના બંધનથી છુટી, રાજ સંભાળની આણ
 હુરે અરણ સમી આ નાર, તું છે બે ધારી તલવાર;
 બાઝોદય અમારાં એ કે, પાગ્યો વેજલ જેવી નાર.
 સ્વામી આજે થયો સુખનો પૂરો ઉદયભાણ;
 નીચા તું હું વેલો, અણત ઘેલો ને ધમસાણ.
 વેજલ બહાર ગામમાં રોડસુધાનાં બારે બુડયાં વહાણ;
 બાળત આમ, હરે રામ (૨)... મારાં

૧૦૪

હુનીયા બાળગરની માયા
 નજર બંધીના ખેલ સુખયા;
 દ્વંધ્ય પલકમાં સો પલટાયા.....હુનીયાં
 નિઃસાર આ સંસારમાં, આરામકો સ્થાને નહિ;
 તેથીજ સાધુ સંતજન, મિથ્યા જગત માનો સહી.
 રંગ પતંગી છે આ કાયા,
 એક પલકમાં રંગ પલટાયા હુનીયાં (નજર.)

૧૦૫

રહેવું રહે છે સદા ધૈર્ય ધારી, રે જેવી રીતે રાખે ગીરધારી,
 ભવરણમાં ભુલી ભાન, ખોલું વિશ્રામ સ્થાન,
 કરમે જડી છે લાચારી રે જેવી
 દીનદયાળ, જગતપાળ, જ્યારે લેશે સંભાળ,
 ત્યારે ચંદ્રશ હું સુખાકારી રે જેવી
 ભગવાનીયે કરી રંભડ, વાળ્યાં છે માથે ઝાડ,
 છાના રહે છે છપીલી નારી રહેવું
 ખેતરપાળ, વિરકુણાલ, જ્યારે સોનેરી જાળ,
 બીજશે વીહારશે વિહારી રે જેવી

૧૦૬

જાળે તૈયાર હો શીરી, યહાં ફરહાદ આયે' હય,
 સરમ કર ફર દીલખર, સખખ કે આબાદ આયે' હય,
 મુલકકે ચાહકે છોટે બિરાદર, માલ લાયે' હય,
 ખડી તાલુમ દે દો, આગીયે ખયતાલ આયે' હય;
 દીલખર મતવાલે મોરે પ્યારે, હો રાજહુલારે,
 મોરે છમરમે' માર કટારી, સાજન તુમપે વારી....હોસજો

૧૦૭

સરવર તરવર સંતજન, ચોથા બરસત મેડ,
 પરમારથકે કારણે, ચારોં ધરી હય દેહ;

બહે સ્નેહ હોયે કે નહોયે, સ્નેહીના મનમાં;
 છતાં સદાયે સ્થાયી રે'શે, ઉદારતા અમમાં—ભલે
 શું ધારું ને આ શું થયું, પરિણામ આવશે હવે કયું;
 અંતઃકરણે આઘાતોથી તાપ તપે તનમાં;
 પ્રથમ પગથીયે ચુકી, ભૂલી ભામા ભવરણમાં—ભલે.

સત્ય પ્રકાશ.

૧૦૮

કહોજી કંથ કામણુગારા આશાં કામણુ કર્યા ?
 કામણુ કર્યાં, મનકાં મારાં હયાં—કહોજી
 કુમળાં કુમારાં દીલકાં છળથી એ છે અજણ્યાં;
 ઘાવ કર્યાં વીણુ કેવાં ઘાયલ કર્યાં - કહોજી
 કુમળાં તમારાં કાળજાં કાનીલ નયનના માર છે.
 દીલસર તમારી આંખડી બેધારની તદવાર છે
 નારી નયનનો પુરૂષ પર જૂદોજ કેા અધિકાર છે.
 ખીજે તો જીવન ઝેરને રીઝેતો બેટો પાર છે.
 જાન બૂલાવી આશાં જાડુ લાયાં—કહોજી.

શીયળ, સદ્ધર્મનું પાલન, સદા શાન્તિ પતિસેવા
 સહનશીલતા વિના સ્ત્રીના હૃદય ભંગાર સૂના છે—
 સ્ત્રીયોચિત સદ્ગુણો વીણુ સહુ ભણ્યાં પણ નગણ્યાં ગણવાં
 વૃથાએ ભાર ભણતરના. જીવન સંસ્કર સૂના છે—
 ખરી શોભા ન વસ્ત્રોથી ન સુંદરતા ન ભૂષણ છે
 ખરા શણગાર સદ્ગુણના વિના શણગાર સૂના છે—
 મળે કે ના મળે પ્રીતિ, ટળે કે ના ટળે દુખડાં
 છતાં સ્ત્રી ધર્મ તજવાથી અરે અવતાર સૂના છે—

આજ હું તો પરજ્યા પિયુથી રીસાભીં
 મને મોહનજી આવી મનાવશે
 પાછળથી આવી એ પકડે પાલવડો;
 હું કહીશ મોહનજી મુકોને કેડકો;
 બોલ મારી મીઠડી ! બોલને રસીકડી ! એવું કહીને
 બોલાવશે.
 બહાલમનાં નેણ મારા ચિત્તડાંના ચોર માં મીઠા
 કળાયલ મોર
 કહેશે જો કંથ મને વગડાનું ઢોર
 તોય હું કહીશ કાળજાની કોર ક્યારે આવશે.

૧૧૧

તમે છેા હીન્દ ભૂમીનાં બાલ તમારી માત ભૂલશેના,
 માત ભૂલશેના, જનનીનાં ઋણ વીસરશે નાં—તમે
 એક તર્પણ દેવનાં ખીજે (પતૃ ઉદ્ધાર
 ત્રીજાં તર્પણ જન્મ ભૂમિનાં દેશોદયનાં દ્વાર—તમે
 માતૃભૂમિ ઉદ્ધારમાં અમ જીવનનો ઉદ્ધાર
 જન્મ ભૂમિના જગવશુ અમે જગમાં જયજયકાર—તમે.

૧૧૨

કહેને બલી કાળજાની કોર કયાં જી'બાંધજે !
 બહાલમના વચનોનાં તીરથી વી'ધાંધજે !
 રસીલી શું તું રસીયાથી રમતાં રીસાંધજે—
 માળા શુ'થી મલકાતી હું દેવ સીઝવવા બાતી,
 ત્યાં તારે તારની આંટી, પડતાં તૂટી વચમાંથી
 ચાળા એ છેડ અમે બાણી ચતુરાંધજે,
 મોહનને માનમાં મનાવતાં મુંઝાંધજે—કાળજાં.

૧૧૩

બાંધ હું તો પરણી તોય કુંવારી;
 મને મળ્યો વૃદ્ધ બરથાર, મારો એળે ગયો અવતાર
 —બાંધ
 સાસુ સતાવે નથુંડ ડરાવે મહેણું સહુ સંબળાવે,

કબોડલાંની કહાણી કહી મને પાડોશણ શરમાવે

—બાઈ

કુરે લજાવે પાણી જાઉં ત્યાં લોકો પાછળ આવે,
નવી કાકી કયાં ચાલ્યાં કહીને પીટયા મને જોલાવે

—બાઈ

૧૧૪

પુલડાં ખીચે વીણુજો બહેન ! અમારી પુલવાડી સોહાય,
એની કોમળ કોમળ કળીઓ કુણાં કાળજડાં કોરાય,
સુવાસે હૃદય સુવાસિત થાય, વિકાસે કૈક ભ્રમર લલચાય
વિલાસે બ્યર્થ સુધામય સુરભિ એની મોંધેરી સરીખાય—
માળ ગુચ્છી આ અમોલી કોને કંઠ ધરાય !
મધુરી એની પગલ વહી વહી જાય, પૂજ્ય વીણુ કોનાં
પૂજન થાય ! મનની મનમાં સર્વ શમાય —

૧૧૫

આપણે કરશું દેશ ઉદ્ધાર;
ત્રીની ઉત્તતિ વિના દેશની ઉત્તતિ નહીં થનાર—આપણે
આપણે ઉજવળ છે અધિકાર—
કોરપોરેશને જશું, હક મેળવશું, મન કેળવશું,
આપણે નવી ભરત સડનાર.....
તમે એ નિષ્કળ સર્વ વિચાર,

ગૃહરાજ્યની રાણી રમણી વીણ સુનો પુરૂષ સંસાર
ભિન્ન ભિન્ન છે કાર્ય ઉભયનાં ભિન્ન ભિન્ન અધિકાર
ચલવતાં બન્ને જગ વ્યવહાર—

૧૧૬

શાં ડાલે સમીરણ મંદ મંદ,
તરવર શાં ઝીલે, સંધ્યા શોભા ભર સજની—
રક્ત પ્રિયા રવિની પિયુ વિરહે
લજતી જતી ચડે ચંદ્ર વરવા રજની—

૧૧૭

પીણ્યે ન પૂરાં અણમોલડાં અધુરાં,
એ પ્રીતિનાં પાન,
પ્રાણથીય મોંઘા છે મોંઘા મહેમાન,
સીંચાય નેહ નયનોની પાંખડીયે પ્રાણ,
આનંદના નિધાન, આ દીક્ષાનાં દાન—
એક ઘુટડે જીંદગી એક અમર થઈ જાય,
એવાં સરવર સ્નેહનાં પુરાં નવ પીવાય,
અધુરાં એ પૂરાં, પૂરાં તે અજ્ઞાન,
એ સ્નેહનાં નિદાન મૂકાવે માન—પીણ્યે.

૧૧૮

રસીલાં લોચનીયાં તલસાચ,
મહ ઉભરાય નેહ ન માય,

ઘેન ભરાય અર્ધ મીંચાય,
 અર્ધીરાં એ સહજે શરમાય—
 સ્મરથી શરીર વિંધાયાં,
 મનમાં પીયુની માયા,
 વિરહે કરમાતી કાયા,
 એ છાયા નવ છુપાય સહુ સમઝાય—રસીલાં

૧૧૬

અજળ દહેર આવે હૃદય સરમાં,
 જગત કંઈક જુદું લાગે નજરમાં,
 નવીન કંઈક દેખું નિશાકરમાં,
 અજળ એક આંસુ નયન ભરમાં—
 વીણુ નિશાએ સ્વપ્ન આવે આ જીવન ભરમાં
 કોઈ કંઈક જોલે શ્રવણ પટમાં,
 કોણ ભેદ જોલે આ ઘટ ઘટના!
 દીલજરી ડાલે મીઠી લહરમાં—

સર્વોત્તમ સારાં ને સરતાં પુસ્તકો મેળવવાનું

ઉત્તમ સાધન.

જ્યોત્સના ડેકાથુન

‘ ગુજરાતી ’ સાહિત્ય મંદિર.

સલામતપુરા—સુરત.

મુચિપત્ર અલ્પા આનાની ટીકીટ બીકી મંગાવો.

ટુંકી થતી જીંદગીને લંબાવનારું સાધન.

જ્યોત્સના—રે.

વીજળીનું હવાખાનું.

વીજળીથી દરેક જાતના દરદો કેઈ પણ જાતની ઈજા સીવાય સારાં કરવામાં આવે છે ? જેવાં કે ક્ષય દમ, લકવો, સાંધાનાં દરદો નસોનું ગુંઠાઈ જવું અંતઃવૃદ્ધિ માથાનાં તથા પેટનાં તમામ પ્રકારનાં રોગો જ્યોત્સના—રેથી દરેક દરદો તપાસીએ છીએ તેમજ દરેક માણસને જાતીએ છીએ. એક વખત જમારાં હવા ખાનાની મુદ્દાકાત લેશે તે તમારાં મનને સંતોષ થશે.

ઈસ્ટેક્ટ કં મેડીકલ હોલ

તારજો.પ્રીસની બાબુમાં સ્ટેશન રોડ—સુરત.

—: વાંચવા લાયક સસ્તાં રસપુર્ણ પુસ્તકો :—

બળવાની તૈયારી.

ઈ. સ. ૧૯૧૫ માં આખા ઉત્તર હિન્દુસ્તાનમાં લશ્કરો ફાટીને મોટા પાયે ઉપર બગવો. જગાડવાની તૈયારી થઈ હતી અને છેવટની ઘડીએ તે યાજનાં ફુટવાથી તેમાં ભાગ લેનાર બંગાળીઓ અને પંજાબીઓને સખત મળ કરવામાં આવી હતી. આ બળવાની ઝીણામાં ઝીણી ખરેખરી વીગતો તેમાં આગેવાની ભર્યો ભાગ લેનાર સુપ્રસિદ્ધ બંગાળી એના— ક્રીસ્ટ શ્રી શચીન્દ્રનાથ સાન્યાલે નવલકથા જેવી રસીક ભાષામાં લખી છે તે તે ઉપરથી અમે શુજરાતીમાં પ્રગટ કર્યું છે. મુદ્દયમાત્ર દસ આના (પોષ્ટેજ વી. પી. જુદું.)

જુનામઠ સ્ટેટના કેળવણી ખાતાએ ધનામ, લાયબ્રેરી અને કન્યાશાળાઓ માટે મંજુર

કરેલી રસપુર્ણ સામાજિક નવલકથા,

શૈલખાળા અર્થાત આદર્શ પત્ની.

આર્ય સંસારમાં ઘેરઘેર ચાલી રહેલા સાસુ-નણ્ડના ખગડાઓ, બહારગામ ભણવા જતા કોલેજીયનોનું ચરિત્ર પતન તથા શુશિલ કુળવધુના સદશ્યો બતાવનારા એકથી એક રસીક ચોંક બોધક પ્રકરણો છે. સામાજિક સ્થિતિનું હૃદય દ્રાવક દ્રશ્યજેવું હોય તો તુરત મંગાવો ચોક્કસ નકલો છે. મુદ્દય માત્ર આઠ આના પોષ્ટેજ વી. પી. જુદું લખો,

શ્રી 'મહાશકિત' સાહિત્ય કાર્યાલય

વારંજી શ્રીષ સામે સુરત.

છપાય છે ? છપાય છે ? ? છપાય છે ? ? ?

સચિત્ર ઐતિહાસીક નવલકથા.

વીરકુંજપાલ

અને

દેવી કાંચનમાલા.

લેખક શિક્ષક—અંડેરાવ માનાજી પવાર.

આ નવલકથાના નામથી કોણુ અજ્ઞાન છે. જેની અંદર સજ્જ લાલિત્યવાળી છટાદાર ભાષાથી લખવામાં આવેલું કુણુલનું જીવન ચરિત્ર કાંચન માળાની પતી લલિત તીખ્યરશ્મીકાનો કોષ યાદી અપૂર્વ વસ્તુ ગુંથણુ જેની અંદર સમાય છે.

પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૩૦૦ છતાં કીમત રૂપીઆ સાડા ત્રણ. અગાઉથી અહુક ચનારને રૂપીઆ બે વી. પી ખરચ જુદું.

લખો,

‘ગુજરાતી’ સાહિત્ય મંદિર

ત્રિવંનપુરા—સુરત.

સસ્તાં પુસ્તકો ?

ગુજરાતી ગાયનમાળા

ભા. ૧ થી ૫ દરેકના	૦-૬-૦
ગુજરાતી ગ્રંથક સાગર.	૦-૬-૦
હિન્દ-પ્રીતન (સચિત્ર)	૦-૬-૦
લાલ દીવા. (સચિત્ર)	૦-૬-૦
મનરંજન ચૈતન્ય ગાયન.	૦-૪-૦
અતુર સુંદર શ્રી વિવાસ અથવા	

મનહર સરળ ગરબાવળી	૦-૨-૦
નરસિંહ મહેતા કવ પ્રભાત સંગ્રહ.	૦-૬-૦
અક્ષતંદ્ર ભક્તિ સુધા.	૦-૬-૦
સ્વરાજ્ય-પ્રીતન.	૦-૨-૦

નવલકથાઓ.

ચલ્લત અને કુસુમ.	૨-૩-૦
મધુસૂદન.	૧-૮-૦
સુરતીલાલ.	૨-૦-૦

છપાય છે.

વીર કુણાલ અને દેવી ગાયનમાળા. (સચિત્ર)	
શોભિત-તર્પણ. (સચિત્ર)	
વીરાંગનાની વિભૂતિ અથવા વેલ્લખા ભાગ્યરવીનો ભરત. (સચિત્ર)	
સુરભિમ સર્વે મોહિની અથવા રાકુની દીકરી.	

ઐતિહાસિક વાર્તાઓ.

વીર-કથા	૦-૫
વીર દુર્ગદાસ. (છપાય છે)	
પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ.	"
છત્રપતિ ચિવાજી.	"
મહારાણા પ્રતાપ.	"

સચિત્ર કાવ્યો.

રંગમાં ભંગ. (છપાય છે)	
સંસાર-નૌકા.	"
દાનેશ્વરી કળી.	"
નળાખ્યાન.	"
ગોપા હરણ.	"
શ્રીમતી કૃષ્ણા કુમારી.	"

ઉર્દૂ નાટકો તથા ગ્રંથો.

જાહેર મહેરીલ યાને ગરબે	
ગોદર કંઠાસી.	૦-૧-૨-૦
દાગે હસરત ઉર્દૂ શીરો ફરકાદ.	
ગાયન ભાષણ સાથે	૦-૮-૦
ખજાને કાળી	
ગાયન ભાષણ સાથે.	
કાળો પેટા અથવા	
ભારતનું ભાવિ.	
ગાયન ભાષણ સાથે.	૧

એ સિવાય તમામ ભાતના પુસ્તકો મળશે.

લખો—“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિ:
સહાયનપુરા—સુ

આ મુખ્ય પૃષ્ઠ સુરત બરણપુરી ભાગળ ઉપર આવેલા શ્રી “અનાવિ
પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં રમુભાઈ લલ્લુભાઈ દેશાઈએ આપ્યો.

